

Handwritten text on the left edge of the book cover, partially obscured.

Jf
788

Mac. 12.

RECTOR
 ACADEMIAE LIPSIENSIS
 SACRA NATALITIA
 DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI

DIE XXV. MENSIS. DECEMBRIS A. R. S. MDCCLXXVII

ORATIONE ANNIVERSARIA

IN

AEDE PAULINA

PIE RECOLENDAM

INDICIT

*De doctoribus veteris ecclesiae culpa corruptae per Platonicas sententias
 Theologiae liberandis
 Commentatio V.*

RECITUR

ACADEMIAE LIBERAE

SACRA NATALITIA

DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI

DEI XXV. DIE DECEMBRIS A. 1752

ORATIONE ANNIVERSARIA

IN

AUDEAVINA

PIE RECITANDA

1752

Commentatio N.
Hic in hunc
P. Hofmanni

Progressuri iam ad scriptorum veteris ecclesiae de malis angelis doctrinam, ad eiusmodi eorum sententiam deferimur, in cuius origine explicanda, quanquam, si quo alio in capite, in hoc certe iudaica eius origo luculentissime poterit doceri, rursus tamen ad Platoniam philosophiam confugiendum esse statuerunt. Dicimus autem perquam decantatum illud et ineptum sane eorum commentum de consuetudine, quam angelos quosdam cum hominum mulieribus habuisse opinati sunt; de quo cum iam pro consilii nostri ratioe nonnihil sit disputandum, primum omnium quidnam hac de re docuerint, et quam varia id ratione proposuerint, et a quibusnam id potissimum fuerit defensum, paulo pluribus videtur declarandum.

Iam vero in eo quidem omnes, quotquot faciunt huius rei mentionem, consentiunt, ut dicant angelorum haud paucos, qui adhuc e bonorum numero fuissent, e coelo delapsos foeminarumque humanarum pulchritudine captos, cum iis concubuisse, liberosque ex iis procreasse, qui, cum mixtae cuiusdam naturae fuissent, humanae nimirum atque angelicae, gigantes evaserint, propterque hoc facinus eos a Deo punitos exque coelo depulso fuisse, pristinamque maiestatem et sanctitatem perdidisse, gigantes autem illos, qui omnibus se sceleribus polluisent, aquarum eluione terris immissa deletos fuisse. Ita enim rem ab omnibus fere quatuor priorum saeculorum scriptoribus, cum graecis, tum latinis, nominatim Pseudo-Clemente Romano¹⁾,

A 2

Iustino

1) *Homil. VIII. in Corclerii PP. Apost. T. I. p. 676. f. edit. Cler.*

Iustino Mart.²⁾ Athenagora³⁾, Heracleonte⁴⁾, Irenaeo⁵⁾, Clemente Alexandr.⁶⁾ Methodio⁷⁾, Eusebio⁸⁾, Stephano Gobar.⁹⁾ Tertulliano¹⁰⁾, Cypriano¹¹⁾, Commodiano¹²⁾, Lactantio¹³⁾, Hilario¹⁴⁾ et Seuero Sulpicio¹⁵⁾ narratam videas. In singulis tamen huius rei momentis definiendis eosdem scriptores aliquo modo discrepantes interque se dissentientes deprehendes, quanquam haec non est magna admodum diuersitas. Differunt nimirum primum in eo, quod plerique quidem angelos istos bonos ante et probos fuisse, mulierumque humanarum pulchritudine captos et allectos e coelo dixerunt descendisse, vt earum amplexibus fruerentur, tumque propter hoc ipsam scelus non iterum in illud admissos fuisse¹⁶⁾, Irenaeus vero eos, qui cum mulie-

2) *Apolog. II. §. 6. p. 73. edit. Thal. itemque Apol. I. §. 5. p. 5.*

3) *Legar. pro Christ. c. XXII. §. 11—15.*

4) *In fragmentis Comment. in Ioan. a Massueto. ad calcem Operum Irenaei. collect. T. II. p. 374.*

5) *Adu. haer. l. IV. c. 16. p. 246. et c. 36. §. 4. p. 279. edit. Massuet.*

6) *Paedag. l. III. c. 2. To. I. Opp. p. 266. edit. Pott. et Strom. l. III. p. 538. itemque l. V. p. 650.*

7) *Apud Epiphan. haer. LXIV. n. 21. p. 544. edit. Petau. et apud Phot. Bibl. cod. CCXXXIV. p. 908.*

8) *Præpar. euangel. l. V. c. 4. p. 111.*

9) *Apud Phot. cod. CCXXXII. n. 26. p. 897.*

10) *De virgin. veland. c. 7. Opp. T. III. p. 15. edit. Seml. de habit. muliebr. c. 2. ibid. p. 36. de cult. foem. c. 10. ib. p. 65. de idolol. c. 9. To. IV. p. 156. adu. Marc. l. V. c. 18. To. I. p. 461. et Apolog. c. 22. To. V. p. 62.*

11) *De vanit. idol. p. 13. Opp. edit. Brem. et de habitu virgin. p. 99.*

12) *Instruct. III. p. 200. edit. Davil. Minucio Fel. subiectae.*

13) *Inspir. diu. l. II. c. 14. Opp. T. I. p. 263. ed. Bünem.*

14) *Comment. in Psalm. CXXXII. 2.*

15) *Sacr. Hist. l. I. c. 3.*

16) Ita enim ex scriptoribus modo laudatis rem discrete describunt e. c. Athenag. l. I. vbi haec de angelis narrat: οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι αὐθαίρετοι δὴ, οἱσι γεγόνασιν ὑπὸ τῆς θεῆς, ἔμμενα ἐφ' οἷς αὐτὰς ἐπαίεσεν καὶ διάταξεν ὁ θεός· οἱ δὲ ἐνύβρισαν, καὶ τῆς τῆς ἑσίας ὑποστάσει, καὶ τῆ ἀρχῆς; — ἐκεῖνοι μὲν εἰς ἐπιθυμίαν πεισόντες πάρθενον καὶ ἡττις σαρκός, εὐρεθέντες — ἔτοι τοίνυν οἱ ἐκπεσόντες τῶν θεῶν, περὶ τὸν ἀέρα ἔχοντες, καὶ τῆ γῆν, ἕκαστοι εἰς τὰ ὑπεύρανα ὑπεκίψαι δυνατόμενοι; itemque Clementis Alex. Strom. l. III. p. 538. vbi haec habet: ἦδη δὲ καὶ ἄγγελοι τινες, ἀκαταεῖς γενόμενοι, ἐπιθυμίᾳ ἀλόντες, ἔβρανθεν δεῦρο καταπεπτάκασιν; et Paedag.

mulieribus hominum rem habuissent, diserte adpellat transgressores¹⁷⁾, eosque in terram in iudicium dicit decidisse¹⁸⁾, statuisseque adeo videtur, ante iam facinus aliquod ab iis admisum fuisse, cuius causa e coelo fuerint depulsi, iamque eos in terram deiectos hoc nouo se scelere polluisse¹⁹⁾. Contra vero Clementinorum auctor rem sic narrat, vt angelos istos, qui coelum inhabitassent, a deo dicat postulasse, vt permitteret iis humanam naturam adsumere, eoque impetrato humanis etiam cupidinibus tactos fuisse, iamque in foeminarum concubitum lapsos esse, eoque ipso facultatem in primam naturae suae puritatem redeundi penitus amisisse²⁰⁾. Commodianus autem eos a Deo potius ad terram visitandam in eam dicit demissos, hicque foeminarum forma captos, spretis mandatis a Deo sibi iniunctis, illarum se connubio inquinasse²¹⁾. Quibus simillima sunt, quae Lactantius

A 3

dog. l. III. c. 2, p. 260. vbi δείγμα σοφ, inquit, τῶτων οἱ ἄγγελοι τῶ θεῷ τὸ κάλλος καταλειπόντες διὰ κάλλος μαρμάρεινον, καὶ τοσούτων ἐξ ἑρανῶν ἀποπεσόντες χαμαί: Tertull. de hab. muliebr. c. 2. Opp. T. III. p. 36. Nam et illi, qui ea (ornamenta) constituerunt, damnati in poenam mortis deputantur, illi scilicet Angeli, qui ad filias hominum de coelo ruerunt, vt haec quoque ignominia foeminae accedat: et Sulpic. denique Sev. hist. Sacr. l. I. ita scribens: Qua tempestate cum iam humanum genus abundaret, Angeli, quibus coelum sedes erat, speciosarum forma virginum capti, illicitas cupiditates appetierunt: ac naturae suae originisque degeneres reliccis superioribus, quorum incolae erant, matrimonii se mortalibus miscuerunt.

17) Adn. haeres. l. IV. c. 36. p. 279. Temporibus Noe diluuium inducens, (Verbum) vni exstingueret pessimum genus eorum, qui tunc erant, hominum,

qui iam fructificare Deo non poterant, cum angeli transgressores commixti fuissent eis.

18) Ibid. l. IV. c. 16. p. 246. Enoch — quum esset homo, legatione ad angelos fungebatur, et translatus est, et conseruatur vsque nunc testis iudicii Dei: quoniam angeli quidem transgressi deciderunt in terram in iudicium.

19) Quod ipsum acute iam animaduertit Collega coniunctissimus, Io. Geo. Rosenmüllerus de fatis interpretationis sacrarum litterarum in ecclesiastica, Part. XIV. p. 11. not. 23.

20) Sunt nimirum verba eius l. I. haec: τῶν γὰρ τῶν ἑρανῶν ἐνοικητῶν πνευμάτων, οἱ τὴν κατωτάτην χόραν κατοικῆντες ἄγγελοι — αἰτῶνται εἰς τὸν ἀνθρώπων ἐλθεῖν βίον. — Ἐπειδὴ ἕτος τὰ πάντα ἄνθρωποι ἐγίνοντο, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔσχον τὴν ἀνδρωπίνην ὑπὸ ταύτης κρατῆμενοι, εἰς γυναικῶν μίξιν ἤλασαν.

21) Narrat nimirum l. I. rem his verbis:

Cum:

fius narrat, qui quippe et ipse angelos istos in tutelam cultumque generis humani in terram a Deo dicit demissos fuisse, neque tamen ipsorum culpa et prava libidine in mulierum humanarum amorem eos vult abreptos, sed a diabolo potius ipsa cum iis consuetudine ad vitia tradit pellectos fuisse, et mulierum congressibus inquinatos²²⁾. Tum porro in eo etiam leuis quaedam diversitas deprehenditur, quod cum plerique quidem horum scriptorum simpliciter mulieres humanas commemorent, vbi de isto angelorum cum iis congressu loquuntur, Athenagoras²³⁾ contra et Sulpicius Seu.²⁴⁾ virginum potius mentionem faciunt, et Tertullianus²⁵⁾ pluribus adeo docere ac demonstrare sustinet, virgi-

Cum Deus omnipotens exornaret mundi naturam,

Visitari voluit terram ab Angelis istam,

Legitima cuius spreuerunt illi dimissi:

Tanta fuit forma foeminarum, quae flecteret illos,

Vt coinquinati non possent coelo redire.

22) Ipsa eius verba l. l. haec sunt: *Quum numerus hominum coepisset crescere, providens Deus, ne fraudibus suis diabolus, cui ab initio terrae dederat potestatem, vel corrumpere, vel disperderet homines, quod in excordio rerum fecerat; misit angelos ad tutelam cultumque generis humani: quibus praecepit ante omnia, ne terrae contagione maculati, substantiae coelestis amitterent dignitatem. — Itaque illos, cum hominibus commorantes, dominator ille terrae fallacissimus consuetudine ipsa paulatim ad vitia pellexit, et mulierum congressibus inquinavit. Tum in coelum ob peccata, quibus se immerserant, non recepti, ceciderunt in terram. Sic eos*

diabliis ex angelis Dei suos fecit satellites ac ministros.

23) Dicit enim l. l. disertè *επι-δουλους παρθενων* angelos istos delapsos fuisse.

24) Qui et ipse in loc. *not. 16.* iam recitato *Aspiciosarum virginum* forma eos dicit eaptos fuisse.

25) *De veland. virg. c. 7.* vbi postquam locum Gen. VI, 2. his verbis recitauerat: *Et factum est, cum coepissent homines plures fieri super terram, et filiae natae sunt eis. Conspicari autem sinit Dei filias hominum, quod pulchrae essent, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerunt; haec deinde addit: Hic enim nomen mulierum Graecum, uxores sinit: quia de nuptiis mentio est. Cum ergo filias hominum dicit, manifeste virgines portendit, quae adhuc apud parentes deperarentur. Nam nuptiae maritorum nuncupantur, cum potuerit dixisse uxores hominum aequae, non adulteros nominans angelos, sed maritos, dum innuptas sumunt, sed filias hominum, quas natas supra dixit. Neque tamen hac de re penitus nostro*

virgines utique fuisse: Ad ipsum vero hoc angelorum cum mulieribus connubium explicandum, quemadmodum facile adparet, eos non potuisse non corpora iis tribuere; ita hoc ipsum, praeter Pseudo-Clementem²⁶⁾, disertè adhuc monuit Stephanus Gob. qui membra adeo virilia iis assignare nullus dubitavit²⁷⁾. Alii tamen, teste quidem Procopio Gazaeo²⁸⁾, rem ita potius explicarunt, ut virorum, quos angeli isti obsedissent, interuentu flagitium istud ab iis peractum esse defenderent. Tum in mercede etiam, qua angelos istos sponfarum amorem dicunt remuneratos fuisse, definienda vario modo versantur. Nunc enim arcana commemorant, quae angelos istos iis dicunt reuelasse²⁹⁾, nunc artes, quas eas docuerint, vel in vniuersum³⁰⁾, vel singulas quasdam easque cum bonas, tum malas, veluti rerum naturalium cognitionem, Astronomiam et Astrologiam, artes magicas et alia³¹⁾,

nunc

stro persuasum fuisse, ex iis adparet, quae paulo post addit: *Sed et si conzaminatas iam foeminas angeli illi appetissent, tanto magis propter angelos uirgines velari debuissent, quanto magis propter uirgines angeli deliquisse potuissent.*

- 26) Qui l. not. 20. l. eos hominum in omnibus similes factos esse humanamque naturam adsumississe tradit.
- 27) Apud Phot. l. l. ubi haec leguntur: *οι αγγελοι καταβόντες εν των θρανών εις την γην, σάρκα τε εσχον, και παιδοποια μόρια, και ταίς γυναιξιν ομιλήσαντες, τὰς γινάστας εγέννησαν.*
- 28) In Commentariis graecis in Hebraeum, et Cantic. ineditis, (de quibus vid. 10. Christ. Gottl. Ernesti, V. Cel. Comment. Lipsiae 1785. 4. editam,) ubi postquam ad locum Gen. VI, 2. narrauerat, ea, quae de filiorum Dei cum hominum filiabus connubiis hic tradantur, de angelis quosdam explicare, iamque monuerat, ta-

lia ab angelorum natura profus abhorrere, haec deinde addit: *αλλ' εν ανδράσι φασι τινες οικήσαντες, δι αυτών τὰς μίξεις εισγάσαντο.*

- 29) Quae commentor v. c. Clem. Alex. Strom. l. V. p. 650. *οι αγγελοι, inquietans, εκείνοι οι άνω κληρον ειληχότες, κατοικισθήσαντες εις ηδονὰς εξείπον τὰ απόρρητα ταίς γυναιξιν, όσα τε εις γνώσιν αυτών άφῆστο, κρύπτοντων των άλλων αγγελων, μάλλον δε τυραντων εις την τῆς Κοριθ παρασίαν. εκείθεν ή τῆς προουσίας διδασκαλία εββήν, και ή των μετεώρων απο κάλυψις.*
- 30) Has eos ipsas docuisse dicit e. c. Commodianus l. l. ubi haec habet: *Ab ipsis in terra artes prolatae fuerunt: Et tingere lanas docuerunt, et quaecunq; geruntur.*
- 31) Quo pertinet v. c. id, quod tradunt Stephan. Gobar. qui in loc. not. 27. laud. post verba ibi allata haec addit: *και εδίδαξαν αυτὰς τέχναις τε και*

nunc denique varia cultus muliebris genera, quae cum iis communicauerint³³). Denique et hoc notari meretur, quod, quam plerique gigantes ex connubiis istis procreatos fuisse defendunt³⁴); Iustinus tamen Mart.³⁵) Tertullianus³⁶) et Lactantius³⁷) gigan-

ἡμῶν κακοτέχνιας; itemque Clem. Alex. in Eclog. ex scriptur. prophet. Opp. To. II. p. 1002. ita scribens: ἤδη δὲ καὶ πῶς φησὶν τὰς παραβάτας ἀγγέλους δόξαι τοῦ ἀνθρώπου ὑπερονοῦν καὶ παρ τῶν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας. Astrologiam vero nominatim commemorat Tertull. de idolol. c. 9. vbi postquam de illa ipsa Astrologia dixerat, haec addit: *Unum propono, angelos esse illos desertores Dei, amatores foeminarum, proditores etiam huius curiositatis.* Huic vero Astrologiae alio in loco de habit. mulieb. c. 2. alias quoque artes, et physicas, et magicas, addit, haec quidem de angelis istis tradens: *Nam cum et materias quosdam bene occultas, et artes plerasque non bene reuelatas, seculo multo magis imperito prodidissent, (si quidem et metallorum opera nutauerant, et barbarum ingenia raduxerant, et incantationum vires pronulgauerant, et omnem curiositatem, usque ad stellarum interpretationem designauerant,) proprie et quasi peculiariter feminis instrumentum gloriae contulerunt: lumina lapillorum, quibus monilia variantur: et circulos ex auro, quibus brachia arantur: et medicamenta ex succo, quibus lanæ colorantur: et illum ipsum nigrum pulverem, quo oculorum exordia producuntur.* Similia habet etiam Apolog. c. 35. To. V. p. 87.

32) De quo praeter Tertull. in loc. modo laud. loquitur etiam Cyprianus de habit. virg. p. 99. vbi postquam de

variis mulierum artibus sese ornandi dixerat, haec deinde addit: *Quae omnia peccatores et apostatae angelis suis artibus prodiderunt, quando ad terrenam contagia deuoluit; a caelesti vigore recesserunt. Illi et oculos circumducto nigrore fucare, et genas mendacio ruboris inficere, et mutare adulterinis coloribus crinem, et expugnare omnem oris et capitis veritatem, corruptelae suae impugnatione docuerunt.*

33) Cuius rei Sulpicius quidem Sever. hanc l. l. causam fuisse dicit, quod diuersae naturae, angelicae nimirum et humanae, commixtione non potuerint non monstra gigni.

34) Apolog. II. §. 6. vbi postquam angelis istis pueros ex mulierum connubiis natos esse dixerat, et ista, addit, οἱ ἀερόενοι δαίμονες.

35) Apolog. c. 22. To. V. p. 62. ita scribens: *Quomodo de angelis quibusdam sua sponte corruptis corruptior gens daemorum euaserit, damnata a Deo cum generis auctoribus et cum eo, quem diximus, principe; apud litteras sanctas ordo cognoscitur.*

36) Qui l. l. de prole istorum angelorum haec habet: *Qui autem sunt ex his procreati, quia neque angeli, neque homines fuerunt, sed mediam quandam naturam gerentes; non sunt ad inferos recepti, sicut in coelum parentes eorum. Ita duo genera daemorum facta sunt, unum caeleste, alterum terrenum.*

gigantum loco daemones commemorant^{37a)}, in quibus Athenagoras^{37b)} contra gigantum potius istorum animas agnoscendas esse defendit; vnde omnis illa, si quae fuerit diuersitas, facillime poterit explicari^{37c)}.

Quaquam vero haec sententia, cuius iam omnes partes satis videmur nobis illustrasse, cum per plura saecula a tot viris non exiguae auctoritatis fuisset defensa, sat altas videri potuisset radices egisse; tamen ipso adhuc quarto saeculo nonnulli iam extiterunt, qui eam non modo improbarent ac repudiarent, sed argumentis etiam oppugnarent, vanitatisque arguerent. Quorum vestigiis cum sequenti etiam saeculo plures alii insisterent, non mirum est, eam post penitus fuisse abiectam planeque obsoletam, ac pro haeretica adeo declaratam³⁸⁾; omninoque facile poterat praevideri, eam quam primum de illa paulo diligentius cogitari coeptum fuisset, se vix diu esse tuituram. Cum vero huius loci non sit, de argumentis, quibus eam impugnarunt, pluribus exponere³⁹⁾, sufficiat nobis, praecipuos saltem nominasse, qui in ea castiganda elaborarunt. Eminuerunt autem inter eos potissimum Chrysostomus⁴⁰⁾, Theodoretus⁴¹⁾, Cyril-

lus

37a) Falsum ergo est, quod Wernsdorffius in *Exercit.* mox laudanda p. 16. vnum modo Iustinum gigantum loco daemonum dicit mentionem fecisse.

37b) *Legat. pro Christ. c. 22. §. 15.* αἱ τῶν γιγάντων, inquit, ψυχὰς οἱ περὶ τὸν κόσμον εἰσὶ πλανώμενοι δαίμονες.

37c) Qua de re in Commentat. proxime edenda plura dicendi locus erit.

38) Hanc certe maculam ei inure re non dubitavit Philastrius, diserte eam in haeresum numero ponens, *haer. CVII. p. 208. edit. Fabric.* Neque lenius de ea iudicavit Theodoretus,

dum *Quaest. XLVII. in Genes.* haec ponit: ἐμβρόντητοί τινες καὶ ἄγαν ἡλίθιοι ἀγγέλους ταύτους ὑπέλαβον, ὥστε οὐκείας ἴσως ἀνομιᾶς ἀπολογία ἰσχυρὰν ἔγγυμνοι; εἰ τῶν ἀγγέλων τοιαῦτα κατηγοροῦσιν.

39) Si quis summam eorum cognoscere cupiat, ei adeundus imprimis est Suicerus in *Theaur. Eccles. To. I. p. 38. f.* vbi ad certa quaedam capita ea redacta deprehendet.

40) *Homil. XXII. in Genes. T. II. Opp. p. 247.* edit. Ducaei.

41) *Quaest. XLVII. in Genes. Opp. T. I. p. 38.* edit. Schulz.

B

Ius Alex. ⁴²⁾ Bassilius Seseuc. ⁴³⁾ et Augustinus ⁴⁴⁾. Origenes vero, qui et ipse eam parum videtur concoquere potuisse, neque tamen aperte voluit impugnare, in allegoriam eam conuertit; qua de re infra adhuc pluribus dicendi locus erit.

Si vero quaeritur iam, vnde tandem hausta fuerit a doctoribus nostris tam mira et inepta opinio, etsi non vnice, simul tamen, vt diximus iam, ex Platónico eam fonte illos volunt haussisse ⁴⁵⁾. Quod dum defendunt, partim illud vrgent, quod corpora angelis a nostris tributa fuisse, ex hac ipsa eorum opinione luculenter adpareat, haec vero aperte ex Platónica ab iis philosophia arrepta fuerint; quod tamen quam parum probabile sit, in tertia iam Commentatione ostendimus; partim vero illud etiam commemorant, quod daemones quidem simili modo pro Deorum filiis, ex nymphis aliisque foeminis iis natis, a Platone fuerint declarati ⁴⁶⁾. Verum si hic fuisset sententiae illius fons, tum profecto non videmus, cur ab vno Platone repetendam eam esse existiment, cum eiusmodi narrationum de Deorum cum foeminis commercio proleque inde orta omnis mythologia gentiliū plena esset. At enimvero tantum abfuerunt nostri, vt his gentiliū narrationibus in hac sententia defendenda duci se paterentur, vt eas potius ex hoc ipso dogmate suo corrigendas et emendandas esse statuerent. Magnopere nimirum his narrationibus offendeantur hoc nomine, quod ipsis Diis eiusmodi amores illiciti tribuantur, a quorum tamen persona non possint non alienissimi iudicari; ideoque illud potius, quod de angelis eorumque filiis factum esse constet, ad eiusmodi narrationes translatum

42) *Adu. Iulian. l. IX, p. 296. f. et adu. Antropom. l. 1. cap. XVII. Opp. T. VI. p. 384.* edit. Paris.

43) *Orat. VI. p. 31.* edit. Paris.

44) *De ciuit. Dei l. XV. c. 23. Opp. T. VII. p. 308.* edit. Bened. et Quacst. III. in *Genes. T. III. p. 284.*

45) Quae nominatim est sententia Rich. Simonii in *Bibliothec. critiq. To. III. c. 3. p. 45.* itemque Imm. Ern.

Hahnii in *Diff. de Platonismo Theologiae veterum ecclesiae doctorum, p. 13.* et Gottl. Wernsdorfii in *Exercit. de commercio angelorum cum filiabus hominum ab Iudaeis et Patribus Platonizantibus credito, p. 16.* atque Iac. Bruckeri in *Histor. crit. Philos. P. II. l. 1. c. 37. To. III. p. 577.*

46) Quo inprimis nititur Wernsdorfius *l. l.*

latum et detortum fuisse statuerunt; quam in rem plura exstant Iustini Mart. ⁴⁷⁾, Athenagorae ⁴⁸⁾ et Eusebii ⁴⁹⁾ testimonia admodum perspicua. Hinc igitur ex alio potius fonte sua hauserint nostri necesse est. Neque vero diu dubii haerere poterimus, quinam ille potissimum fuisse censendus sit, cum non modo saepenumero profiteantur, ex libris sacris haec se didicisse, sed ipsum etiam locum nobis monstrent, in quo haec tradi sibi persuaserant, notissimum nimirum illum Gen. VI, 2. locum ⁵⁰⁾, ex

B 2 quo

47) *Apol. I. §. 5. p. 5.* edit. Thal. vbi haec habet: ἐπεὶ τὸ παλαιὸν δαίμονες φαῦλοι ἐπιφανείας ποιούμενοι, καὶ γυναικας μοιχεύσαν καὶ παῖδας διέφθειραν, καὶ φέβητρα ἀνδράποισ ἐδείξαν, ὡς καταπλακῦναι τὸς οἱ λόγῳ τὰς γυναικας πράξεις ἐκ ἔκρινον, ἀλλὰ δεῖ σινηρασμένοι καὶ μὴ ἐπίσταμένοι δαίμονας εἶναι φαῦλους, θεὸς προσονόμεζον, καὶ οὐδὲμι ἐκαστον προσονόμενον, ὅπερ ἐκαστος αὐτῶ τῶν δαιμόνων ἐπίθετο; itemque §. 29. p. 21. vbi, postquam facinora quaedam et supra Iouis commemorauerat, haec addit: ἀπειθὴ δὲ σαφρονέσις ψυχῆς ἔνοια τοιαύτη περὶ θεῶν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα καὶ γεννητορὰ πάντων κατ' αὐτὸς Δία, πατροφόντην τε καὶ πατρός τοῦ τῆς Δία, ἐρωτῆ τε κικῶν καὶ αἰσχρῶν ἡδονῶν ἡττω γενόμενον; ἐπὶ Γανυμήδην καὶ τὰς πολλὰς μοιχευθείσας γυναικας ἑλθεῖν, καὶ τὸς αὐτῶ παῖδας τὰ ἕμοια πράξαντας παραδέξασθαι, ἀλλ' ὡς προέφημεν, οἱ φαῦλοι δαίμονες ταῦτα ἐπαράσαν. Quibus similia sunt, quae dicit *Apol. II. §. 6. p. 73.* ὄθεν ἰρquiens, καὶ ποιταὶ καὶ μυθολόγοι, ἀνοήτερες τῆς ἀγγέλου καὶ τὸς ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας δαίμονας ταῦτα πράξαι εἰς ἄρρητας, καὶ θυλείας, καὶ πόλεις, καὶ ἔθνη, ἅπερ συνέγραψαν εἰς αὐτὸν τὸν θεὸν καὶ τὸς ὡς ἀπ' αὐτῶ σπαρῆ γενόμενους, κ. τ. λ.

48) *Legar. pro Christ. l. l. §. 12.* vbi, postquam de isto angelorum studio natisque inde gigantibus exposuerat, haec deinde addit: εἰ δὲ τις ἐν μερὸς εἴρηται περὶ τῶν Γιγάντων καὶ ποιηταῖς λόγος μὴ θαυμάσῃτε, τῆς κοσμικῆς σοφίας καὶ θεολογικῆς, (ὅσον ἀληθεία πῖθανῶ διαφέρει) διαλαττεσῶν, καὶ τῆς μὲν ἄσῃς ἐστυρανίῃ, τῆς δὲ ἐπιγείῃ. καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἕλης

ἵαρεν ψεύδεια πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοία.

49) Qui tamen paulo dubitantius hac de re loquitur *Præp. c. 1. V. c. 4. p. 136.* edit. Colon. vbi, postquam de improbis daemonibus et Titanibus dixerat, ita deinde pergit: Μὴ ποτε ἄρα τοιαῦτα ἦν τὰ περὶ τῶν πρὸ τῆ κατακλυσιμῆς Γιγάντων ἐν τῇ θεῖα γραφῇ λεγόμενα, ταῦτε περὶ τῶν γεγεννηκότων, περὶ ὧν εἴρηται, ἰδόντες δὲ οἱ ἀγγελοι τῆ θεῖ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαὶ εἶσαν ἕλαρον ἑαυτοῖς γυναικας ἐκ πατρῶν ὧν ἐξελέξαντο. ἀφ' ὧν ἐγενήθησαν οἱ γίγαντες, οἱ οὐκ ἐκαστοὶ ἐξ αἰῶνος, εἴποι γὰρ ἂν τις τῶν τῶν ἐκείνης εἶναι, καὶ τὰ ἐκείνων πνεύματα παρὰ τοῖς μετὰ ταῦτα ἀνθρώποις τελεφετομένα.

50) Cuius quippe loci praeter Eusebium l. l. disertam etiam mentionem facit Tertull. in loc. *supr. not.* 28.

quo eodem, testibus quidem omni dubitatione maioribus Philone ⁵¹⁾ atque Iosepho ⁵²⁾, eadem dudum iam ante sibi effinxerant Iudaei. Si vero forsitan miretur aliquis, quoniam tandem modo loco isto in tam peruersam vtrique sententiam abducti fuerint, cum, quicumque etiam sint filii Dei ibi commemorati, cumque filiabus hominum congressi, de qua re etiamnum inter Interpretes constat disceptari, id saltem adpareat, de angelis nullo modo posse cogitari; facile poterit suspicari, Alexandrinorum Intt. versione eos fuisse deceptos, vbi meminerit, huius versionis non modo inter Iudaeos summam fuisse auctoritatem, sed ab eadem christianorum etiam doctorum maximam fere partem totam pendisse. Atque hanc coniecturam mox pluribus confirmatam deprehendet. Quamquam enim in hodiernis huius versionis libris et scriptis et editis, excepto vno codice Alexandrino expressaque hinc editione Grabiana, in loco isto vbique deprehendatur lectio textui hebraico respondens: *οι υιοι τῶ Θεῶ*; tamen in antiquioribus eius exemplis illius loco lectum potius fuisse *οι ἀγγελοι τῶ Θεῶ*, tot confirmatur testimoniis fide dignissimis, vt iusta quidem dubitatio nulla amplius relinquatur. Vt enim taceamus Philonis locum hanc lectionem aperte agnoscentem ⁵³⁾, eam non modo stabiliunt omnes scriptores christiani, qui huius angelorum cum mulieribus connubii mentionem faciunt, sed sunt etiam,

28. iam allato *de veland. virg. c. 7.* Athenagoras vero ea, quae de angelis istis narrat, scriptorum saltem divinorum testimonio niti monet, dum loco saepius iam commemorato *f. 11.* haec ponit: *ἵνα δὲ μηδὲν ἡμῶς ἀποδιδόντων λέγειν, ἀδὲ τοῖς προφήταις ἐπιπεφώνηται μυστέον.*

51) *Lib. de gigant. Opp. T. II. p. 353.* edit. Pfeiff.

52) *Antiq. Iud. lib. I. c. 3. f. 1.* *Opp. T. I. p. 24.* edit. Oberth. Quamquam enim hic istum Mosis locum non diserte laudat, tamen verba eius aperte pertinent ad eam historiae ge-

neris humani partem, quam Moses illo Cap. VI. describit, et praeterea etiam ipse dicit, se ea narrare, quae isti angelorum filii ex mulierum connubiis prognati fecisse tradantur, (*παρὰδιδόνται*) adeoque haud dubie de scripto quodam libro, cogitavit, in quo de his exponatur.

53) Hunc enim in suo πῶν ὁ exemplari vtique legisse ἀγγελοι, luce profecto clarius adparet ex iis, quae recitato Mosaico loco addit l. 1. *ὁδὲ ἄλλοι*, inquam, *φιλόσοφοι δαίμονας, ἀγγέλους Μωσῆς εἶδον ὀνομάζειν.*

iam, qui diserte testentur, eam in multis olim libris repertam fuisse, Cyrillus ⁵⁴⁾ nimirum atque Procopius Gazaeus ⁵⁵⁾, itemque Augustinus ⁵⁶⁾; eandemque expressit etiam vetus versio latina, ex graeca illa facta et Italae vulgo nomine nunc veniens, in qua quippe *angeli Dei*, non, *filii Dei* lectum olim fuisse, ex Ambrosii ⁵⁷⁾, aliorumque veterum scriptorum testimoniis ⁵⁸⁾ cognoscitur. Quae cum ita sint, vix licet dubitare, hodiernam eamque textui hebraico convenientiorem h. l. lectionem: *וְיֹסֵף דִּבְרָה* ex Origenis potissimum opere hexaplari esse repetendam, genuinam autem eius lectionem illam antiquiorem potius iudicandam, quae

B 3.

ante

54) Qui cum in *libr. IX. contr. Iulian.* p. 196, tum in *lib. II. Glaphyr. in Pentar.* diserte testatur, quaedam exemplaria in illo loco sic legere: *ἰδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι τὸ θεῶν*, quanquam ipse in prioris quidem loco veriorem scripturam hanc potius esse iudicat: *οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, κ. τ. κ.*

55) In *Comment. in Pentar. ineditis* supr. not. 28. laud. ipse quidem locum hunc ita recitans: *ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνδράπων*, sed simul tamen haec addens: *γράφεται καὶ ἄγγελοι θεῶν.*

56) *De ciuir. Dei l. XV. c. 23. Opp. T. VII. p. 303.* edit. Bened. haec habens: *Septuaginta quidem Interpretes et angelos Dei dixerunt istos et filios Dei, quod quidem non omnes codices habent, nam quidam nisi Filios Dei non habent. Quibus similia sunt, quae tradit Quæst. III. in-Gen. Opp. To. III. p. 284. Quæritur; inquiring, quemadmodum poruerint angeli cum filiabus hominum concumbere, — — quamuis nonnulli et latini et graeci codices non angelos habeant, sed filios Dei, quos quidam ad soluendam istam quaestionem istos homines fuisse crediderunt, qui*

potuerunt etiam angelorum nomine nuncupari.

57) Hunc enim in suo codice utique legisse: *angeli Dei*, adparet ex *lib. de Noe et Arca, c. 4. Opp. To. IV. p. 144.* edit. Basil. vbi de loco Gen. VI. 4. disputans, non *Poëtarum more* inquit, *gigantes illos terrae filios vult videri diuinæ scripturae conditor, sed ex angelis et mulieribus generatos asserit.* Hos enim angelos hic profecto non fuisset commemoraturus, nisi eos in codice suo commemorari vidisset, cum ipse non statuerit, de angelis, qui proprie dicantur, hic cogitandum esse, sed viros potius probos per eos significari, in seqq. tradat: quod ipsum etiam in *Comment. in Pf. CXVIII.* defendit. Hinc vero simul intelligitur, eum non posse inter illius sententiæ, quam nunc tractamus, defensores referri, inter quos eum a plerisque fere laudatum vidimus, ideoque nos silentio eum supra praetermissimus.

58) Quae videri possunt in *Petr. Sabatier Bibliothorum sacrorum latin. versio. antiqu. To. I. ad h. l.*

ante Origenis tempora omnes fere aut plerosque saltem libros scriptos videtur occupasse⁵⁹). Neque vero mirum nos habere debet, Interpretes istos hebraicum בְּנֵי אֱלֹהִים per: οἱ ἄγγελοι τῶ θεοῦ expressisse, cum id ipsum in duobus etiam aliis Iobi locis (Cap. I, 6. et c. XXXVIII, 7.) fecisse deprehendantur, adpareatque hinc, eos utique statuisse, in filiis Dei angelos esse cogitandos, consuetque praeterea ex aliis etiam pluribus exemplis, eos suas opinionem suamque de sensu loci alicuius sententiam in ipsam versionem suam transferre parum veritos esse. Quod vero filios Dei de angelis explicandos esse statuerunt, in eo non aliter profecto iudicarunt, ac recentiorum etiam Iudaeorum multos iudicasse novimus, qui quippe et ipsi filios Dei in angelorum numero posuerunt⁶⁰), ideoque etiam Mosaicum istum locum de hisdem sunt interpretati⁶¹); similiterque vel si etiam doctorum christianorum, qui in textu loci illius *filius Dei* haberent, tamen de angelis eum explicarunt⁶²), quemadmodum post multi, qui

angels

59) Quod contra visum est Claud. Frees Hornemanno in *Spec. II. Exercitationum critic. in versionem LXX. Interpretum ex Philone*, (Hann. 1776. 8.) p. 192. qui lectionem ἄγγελοι ex margine potius, in quo ad explicanda verba: υἱοὶ τοῦ θεοῦ ab aliquo adiecta fuisset, in textum irrepisse, inque locum verioris illius lectionis substitutam fuisse statuit, quod tamen a veri specie multum videtur abhorere.

60) Qua de re videndus est Petavius *dogmat. theol. To. III. lib. III. c. 2. p. 58.*

61) Ut intelligi potest ex Eisenmengeri *entdeckt. Iudenth. Part. II. c. 8. pag. 429. ff.* itemque Saubertii *Palaestr. theol. phil. p. 46. ff.* Quibus addi potest et illud, quod in Paraphrasí Pseudo-Ianath. loci illius Mo-

saici Gen. VI, 2. et 4. deprehenditur, in qua nimirum simili modo angeli cum hominum mulieribus congressi fuisse dicuntur, interque eos nominatim commemorantur Schamchazai et Vziel, qui de coelo fuerint delapsi.

62) Quod Tertulliani saltem exemplo constat, qui *de veland. virgin. c. 7.* locum istum recitans discrete lectionem *filius Dei* exhibet, et tamen ad angelos eum transferit. Vid. not. 25. Simili vero modo Chrysostomus etiam *Homil. XXXI. in Genes.* dicit, multis per filios Dei in loco isto commemoratos angelos videri significari, *καὶ γὰρ*, inquit, *οἱ εἰ περὶ ἀνθρώπων τῶντα κερταί, ἀλλὰ περὶ ἀγγέλων τῆτος γὰρ υἱοὺς θεοῦ προσήγορος, iamque haec addit: καὶ πρώτον μὲν εἰζήτησαν, πῶς ἄγγελοι υἱοὶ θεοῦ προσήγορεύθησαν, ἀλλ' ἐκ αὐ*

angelos ibi commemoratos deprehenderent, tamen de hominibus cogitarunt⁶³⁾. Vtrum vero, si haec genuina sit τῶν ὁ λεία, eorum versione antiquior iam fuerit fabulosa ista de angelis cum filiabus hominum concumbentibus opinio, an ex hac ipsa eorum versione orta demum sit, id, cum historicis ea de re testimoniis destituamur, profecto non licet nobis amplius definire, omninoque prima huius opinionis origo prorsus incerta et obscura est, adeoque vix poterit vnquam perspicue declarari. Quod enim Souuerainius⁶⁴⁾ statuit, estque Bruckero⁶⁵⁾ etiam non improbabile visum, eam ex allegoria, animarum in corpora descensum adumbrante, parum recte intellecta ortam esse, id profecto non habet, quo nitatur, aut eo saltem non poterit confirmari, quod Philo⁶⁶⁾ quidem et Origenes⁶⁷⁾ hanc narrationem in eiusmodi alle-

ἀν ἔχονεν ἀδαμῶς δειξαι. In quo tamen iudicio repugnantem sibi habet Ambrosium, qui lib. de Noë et Arca c. 4. Plerumque, inquit, angelos filios Dei vocat scriptura.

63) Quod confirmatur exemplis Augustini et Ambrosii in locc. not. 36. et 37. laud.

64) De Platonismo Parr. Parr. II. sect. XVIII. p. 191. vers. germ.

65) Histor. critic. Philos. To. II. P. I. lib. II. c. 3. sect. I. p. 394. f.

66) De gigant. l. I. vbi tamen istam narrationem non de animarum in corpora descensu, sed de eo potius explicat, quod se prauis cupiditatibus per corpus mortis abripi passae fuerint, in quam rem praeter loc. laud. imprimis etiam perspicuus est locus libr. quod Deus sit immutabil. To. II. p. 388. vbi de eadem re haec habet: ἄταν δὲ ἀνομοθῶδην ἐπισπασθῆ τὸ διαβολῆς φῆς, οἱ τῶ σκότους ἑταῖροι παρεπιμερησαντες, πάθει τοῖς κατεαῶσι καὶ τεθλυμμένοις, ἃς θυγατέρας ἐγένεν ἀνθρώπων,

συέρχονται καὶ γενέσθαι αὐτοῖς, ἃ τῶ θεῶ.

67) Contr. Cels. l. V. p. 267. in quo tamen loco non possum mihi persuadere, eum, cum dicit, alium iam ante se haec, quae de angelis narrantur, de animarum in corpora humana descensu explicasse, Philonem in animo habuisse, vt plerumque statuant, quoniam e Philonis locc. modo laud. adparet, eum mysticum huius narrationis sensum paulo aliter constituisse, et ipse etiam Origenes alibi non de vno tantum, sed pluribus huius allegoricae interpretationis factoribus loquitur, in Comment. nimirum in Ioban. p. 132. To. II. Haer. vbi, postquam, praecedente Enochii libro, mentionem iniiecerat τῆς τῶν τῶ θεῶ κατορθώσεως ἐπὶ τῆς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, haec subiungit: ἦτινα κατέβασιν αἰνίσσασθαι τινες ὑπειλήφασιν τὴν τῶν ψυχῶν κάθοδον ἐπὶ τὰ σώματα, θυγατέρας ἀνθρώπων προτικώτερον τὸ γῆινον σκῆνος λέγεσθαι ὑπειληφότες.

allegoricum sensum fuerint interpretati. Equis enim hoc in tantis allegoriarum fautoribus miretur? et nonne talia tum deum allegorice solent explicari, vbi proprium eorum sensum a vero viderint abhorrere, iustamque habere offensionem? Quod vero mysticum hunc narrationis illius sensum caeteris etiam doctoribus christianis non ignotum et consulto ab iis occultatum fuisse suspicatus est idem Souuerainius ⁶⁸⁾, id, quam nullam plane veri speciem habeat, sponte putamus in oculos incurere. Iam vero vndecunq; etiam orta fuerit opinio illa, hoc saltem relinquitur, Iudaeos non minus, quam Christianos firmissimum eius fundamentum in isto Mosaiico loco, Alexandrina eius versione deceptos, sibi visos esse reperisse.

Neque tamen ab hoc vno loco hac in re pependerunt, sed ex Enochi etiam libro quodam hauserunt, in quo haec eadem res tradita fuerat pluribusque exposita. Huius enim libri consensum non modo diserte hac quidem in re ⁶⁹⁾ prae se ferunt Clemens Alex. ⁷⁰⁾ et Tertullianus ⁷¹⁾, sed in eodem talia de angelis narrata fuisse, praeterea adhuc testantur Origenes ⁷²⁾, Hilarius ⁷³⁾, Hiero-

68) Haec quippe I. I. scribens: *Vielleicht ist selbst den übrigen Kirchenvätern dieser mystische Sinn nicht unbekannt gewesen; aber sie folgten ihrer Art zu philosophiren, nach der sie sich immer so ausdrücken, daß die Allegorie gar nicht durchsahen, um eben den Sachen, die sie vortrugen, ein desto geheimnisvolleres Ansehen zu geben. Sie setzen immer voraus, daß Köpfe vom ersten Range, für die sie schrieben, das Geheimniß wüßten, und in Absicht des Volks war es eben ihre Absicht, es zu verbergen.*

69) Quibus vero praeterea in causis testimonio eius vtantur, omnium optime intelligi poterit ex Fabricii Cod. pseudepigr. V. T. To. I. p. 187. ff.

vbi veterum scriptorum de hoc libro testimonia diligenter collecta reperiantur.

70) In loco ex Eclog. ex script. prophet. nor. 31. iam laudato.

71) De cult. foemin. c. 10. et de bab. muliebr. c. 3.

72) Comment. in Iobann. I. I. itemque contr. Cels. I. I.

73) In Psalm. CXXXII. 3. vbi haec leguntur: *Hermon mons est in Phoenice, cuius interpretatio anathema est. — Fertur autem id, de quo etiam nescio cuius liber extat, quod angeli concupiscentes filias hominum, cum de coelo descenderent, in hunc montem maxime conuenirent excelsum.*

Hieronymus ⁷⁴⁾ et Augustinus ⁷⁵⁾, hocque eorum testimonium ipsis etiam huius libri fragmentis ⁷⁶⁾ ad nostram aetatem transmissis confirmatur, in quibus quippe omnia, quae scriptores isti hac de re in illo tradi narrant, etiamnum reperiuntur ⁷⁷⁾. Huic vero libro cum priorum saltem saeculorum doctores haud exiguam auctoritatem deferrent ⁷⁸⁾, non mirum profecto est, ipsius

74) In *Comment. in eundem Psalm. CXXXII.* ubi legimus, inquit, in quodam libro apocrypho, eo tempore, quo descendebant filii Dei ad filias hominum, descendisse illos in montem Hermon et ibi misisse pactum, quomodo venirent ad filias humanum et sibi eas sociarent.

75) *De ciuit. Dei lib. XV. c. 23.* ubi librum istum diserte dicit, istas de gigantibus fabulas, quod non habuerint homines patres, continere.

76) Quae fragmenta primus e Synkello rum temporis nondum edito produxit Scaliger in *Nor. ad Chronic. Eusebii, p. 405.* post vero praeter alios plures inprimis repetierunt Grabius in *Nor. ad Spicilegium PP. To. I. p. 347. ff.* et Fabricius *l. I. p. 179. ff.* Germanice versa leguntur partim in *Roesleri Biblioth. PP. Vol. IV. p. 321.* partim in *Corrodi Beyträgen zur Beförderung der vernünftigen Denkens in der Relig. Vol. II. p. 146. ff.*

77) Narratur nimirum in his res in hunc fere modum: Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐπληθύνθησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐγεννήθησαν αὐτοῖς θυγατέρες ἁρπαίαι, καὶ ἐπέθυμῶσαν αὐτὰς οἱ Ἑβραῖοι, καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, ἐκλεξώμεθα ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς. — τότε πάντες ὤρισαν ὄρεσ καὶ ἀναθεμάτισαν ἀλλήλους, ἦσαν δὲ ἔτοι διακρίσει οἱ καταβάντες ἐν ταῖς ἡμέραις ταρπὸ εἰς τὴν

κορυφὴν Ἑρμονίῃ ὄρεσ. καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄρος Ἑρμῶν καὶ ὄτι ὤρισαν, καὶ ἀναθεμάτισαν ἀλλήλους ἐν αὐτῷ. — Οὗτοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐν τῷ χιλιεστῷ ἑκατοστῷ ἑβραϊκῷ ἔτει τὰ ὄρεσιν ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας, καὶ ἤρξατο μιανῆσθαι ἐν αὐταῖς ἕως τῆ καταλυσιῶ. καὶ ἔτεκον αὐτοῖς γένη τρία πρῶτον γίγαντας μεγάλους, οἱ δὲ γίγαντες ἐτέκνονταν Ναφιλῆμ, καὶ τοῖς Ναφιλῆμ ἐγεννήθησαν Ἐλιῶδ. κ. τ. λ. Esse autem in *Ἑβραϊοῖς*, quibus haec omnis res hic tribuitur, de angelis cogitandum, cum omnis reliqua narratio postulat, tum pluribus etiam doctis Fabric. *l. I.* cuius notae fragmentis his subiectae omnino dignae sunt, quae conferantur.

78) Cuius rei testis inprimis est Tertullianus, qui de *idolol. c. 15. To. IV. p. 170.* non dubitavit diuinam huic libro inspirationem vindicare, dum haec, inquit, ab initio praecidens Spiritus S. etiam ostia in superstitionem ventura praececinit per antiquissimum prophetam Enoch. Alio vero in loco de *hab. mulieb. c. 3. To. III. p. 38.* auctoritatem huius libri pluribus defendere conatus est; in quo loco eum simul aperte pro libro Iudaei iam cognito declarat, cum eum propterea ab iis rejectum videri statuit, quoniam de Domino etiam praediceret. Quanquam vero, vt ex hoc ipso Tertulliani

ipſius etiam teſtimonio narrationis illius veritatem non parum iis viſam fuiſſe confirmari. At enim vero in hoc ipſo libro nouum ſimul habemus teſtimonium, e quo adpareat, hanc de angelis cum hominum mulieribus matrimonio iunctis traditionem dudum iam inter Iudaeos cognitam fuiſſe ab iis que defensam, adeoque et hoc colligi poſſit, ab his potius, quam e Platonis ſchola ad noſtros eam videri tranſlatam fuiſſe. Quanquam enim fuerunt, qui librum hunc Saec. demum II. a Gnoſticis forſan confectum eſſe contenderent⁷⁹⁾, multo tamen firmioribus argumentis⁸⁰⁾ ab aliis eſt demonſtratum, eum iam ante Chriſtum natum ab Helleniſta quodam Iudaeo compoſitum eſſe. Saltem Apoſtolorum iam aetate librum aliquem Enochii nomen prae ſe ferentem exſtitiſſe, ex notiſſimo illo epiſtolae Iudae v. 14. ſſ. loco tam perſpicue videtur intelligi poſſe⁸¹⁾, vt, niſi quis huius ſimul epiſtolae *αὐθεντίαν* dubiam reddere velit, quod propter hoc ipſum teſtimonium olim iam a multis factum eſſe conſtat⁸²⁾, a nemine

tulliani loco adparet, vel tum iam fuerant inter Chriſtianos, qui et ipſi hunc librum non recipere, atque praeterea Origenes etiam *contr. Ceſſ. l. l.* teſtatur, eum ab eccleſia pro diuino ſcripto non agnoſci, tamen vel huius ipſius Origenis aetate adhuc fuiſſe, qui aliter de eo ſtatuere, ex alio eius loco *Comment. in Iobann. l. l.* haud obſcure videtur intelligi poſſe, eum, poſtquam ibi mentionem eius fecerat, haec addenda iudicauerit: *τὸ φιλὸν παρὰ τὸ θεοῦ ὡς ἄγιον τὸ βιβλίον.*

79) A quorum ſententia praeter alios plures a Fabricio *pag. 109. ſſ.* laudatos non multum abſuiſſe etiam videtur Rich. Simonius in *Biblioth. critiq. To. III. c. 3. p. 41. ſſ.*

80) Quae imprimis expoſuit Græbius *l. l. p. 345.* probauitque etiam Wernsdorffius in *Comment.* aliquoties iam laud. *ſ. 8. p. 20.*

81) Locum enim, quem hic recitat Iudas, ex ſcripto quodam libro, Enochii nomen prae ſe ferente, petitum eſſe, cum res ipſa videtur poſtulare, tum vero his noſtris temporibus vix poterit in dubium adhuc vocari, cum haec ipſa verba, teſte quidem b. Michaëli in *Biblioth. orient. et exeg. Part. VI. p. 226. et 229.* ante aliquot annos a Cel. Woidio in aethiopicum quodam huius libri Enochii exemplo fuerint reperta.

82) Teſte quidem Hieronymo in *Catal. Script. eccleſ. c. 4.* ita ſcribente: *Iudas frater Iacobi paruum quidem quae de ſeptem catholicis eſt Epiſtolam reliquit. Et quia de libro Henoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, a plerisque reſicitur: tamen auctoritatem vetuſtate iam et uſu meruit, et inter ſanctas ſcripturas computatur.* Tertullianus vero in loc. *ſupr. not. 78.* laud,

mine possit negari; omninoque, si quidem vera sunt, quae de origine librorum V. T. pseudepigraphorum, qui dicuntur, Semlerus nuper disputavit⁸³⁾, omnes isti libri aetati, christiana religione longe antiquiori, sunt assignandi. Hinc in XII. etiam Patriarcharum, quae dicuntur, Testamentis, simile testimonium probatae a Iudaeis mirae huius de angelorum connubiis opinionis erit agnoscendum⁸⁴⁾. Nam in his etiam eiusdem sceleris, plus vno in loco⁸⁵⁾ accusantur. Quae si quis omnia cogitaverit, profecto intelliget, ab omni probabilitatis specie abhorere, hanc sententiam ex Platonicae potius philosophiae decretis ab antiquioris ecclesiae doctoribus haustam, quam a Iudaeis tanquam doctrinam ipsa librorum sacrorum auctoritate confirmatam, errante quidem animo, sed bona tamen fide cum pluribus aliis fuisse.

Sed missis iam his commenticiis atque impuris amoribus ad sanctiora connubia prolemque multo generosiorum atque nobiliorem mentem cogitationesque nostras conuertamus, Seruatoris

laud. *de bab. multibr. c. 3.* hoc ipso auctoritatem libri istius Enocho inscripti stabilire studuit, quod eius verba quaedam in epistola Iudae laudentur, dum eo accedit, inquit, quod Enoch apud Iudam Apostolum testimonium possidet.

83) In *theolog. Brief. Vol. I. p. 185. ff.*

84) Nam et hunc nominatim librum a Iudaeo quodam iam ante Christi aetatem scriptum fuisse, non incommo- dis, ut puto, argumentis euincere studuit Grabius in Praefat. ei praemis- sa in *Spicilog. Parr. T. I. p. 129. ff.* quam reperit etiam Fabricius *l. l. pag. 496. ff.* Aliter tamen nuper visum est Georg. Veesenmeyer in *Bezirg. zur Geschicht. der Literat. und Reformat. (Ulm. 1792. 8.)* qui eum Saec. II. po-

tius a Christiano quodam iudaizante compositum esse defendit.

85) V. c. in *Testam. Reuben s. 5.* vbi haec leguntur: οὕτω γὰρ ἤθελεν τοῦ Ἐγγήγου πρὸς τὸ κατακλυσθῆ. κηκεῖναι συνεχῶς δρῶντες αὐτὰς, ἐγένοντο ἐν ἐπιθυμίᾳ ἀλλήλων, καὶ συνέλαβον τῆς διαβολῆς τὴν πρᾶξιν, καὶ μετεχηματίζοντο εἰς ἀνδραπείας, καὶ ἐν τῇ συνεκσίᾳ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν συνεφαίνοντο αὐταῖς, κηκεῖναι ἐπιθυμῆσαι τῆς διαβολῆς τῆς φαντασίας αὐτῶν ἕκαστον αὐταῖς ὑψίστας, ἐφαίνοντο γὰρ αὐταῖς Ἐγγήγοι ἔω; τῆ ἕραν φθάνοντες: item- que in *Testam. Nephtal. s. 3.* vbi haec occurrunt: ὁμοίως καὶ οἱ Ἐγγήγοι: ἐν ἡλλάξαν τὰς ἑαυτῶν φύσεις αὐτῶν, ἕως κατακλυσσατο κύριος ἐπὶ τὴν κατακλυσθῆ, δι' αὐτὰς ἀπὸ κατοικησίας καὶ καρπῶν τάξας τὴν γῆν δολικῶν.

toris nimirum ac Domini nostri Iesu Christi natalitia felicissima
 aeque ac laetissima, quorum nunc iterum anniversariam memo-
 riam celebramus. Qua de re vt omnes, quotquot sunt veri Chri-
 stiani, iure suo laetantur, ita suam quoque de eadem laetitiam
 declarabit Academia nostra, solennibus sacris in aede Paulina
 crastino die hora XII. eam in rem instituendis: ad quae sacra
 agenda audiendamque inter ea IOHANNIS DAVIDIS GOLDHÖR-
 NII, AA. M. Viri doctrina non minus, quam morum probitate
 commendabilis, orationem *de sapientia Dei in tam humilibus Christo
 natalibus adsignandis maxime conspicua*, vt Vos, COMITES ILLU-
 STRISSIMI, VTRIVSQUE REIPUBLICAE PROCERES GRAVIS-
 SIMI, COMMILITONES GENEROSISSIMI atque HUMANIS-
 SIMI frequentes confluatis maiorem in modum Vos rogatos cu-
 pimus.

P. P. Dom. IV. Aduent. A. C. MDCCXCVII.

L I P S I A E,

ET OFFICINA KLAVERTHIA.

Jf 788

TA-OC

ULB Halle

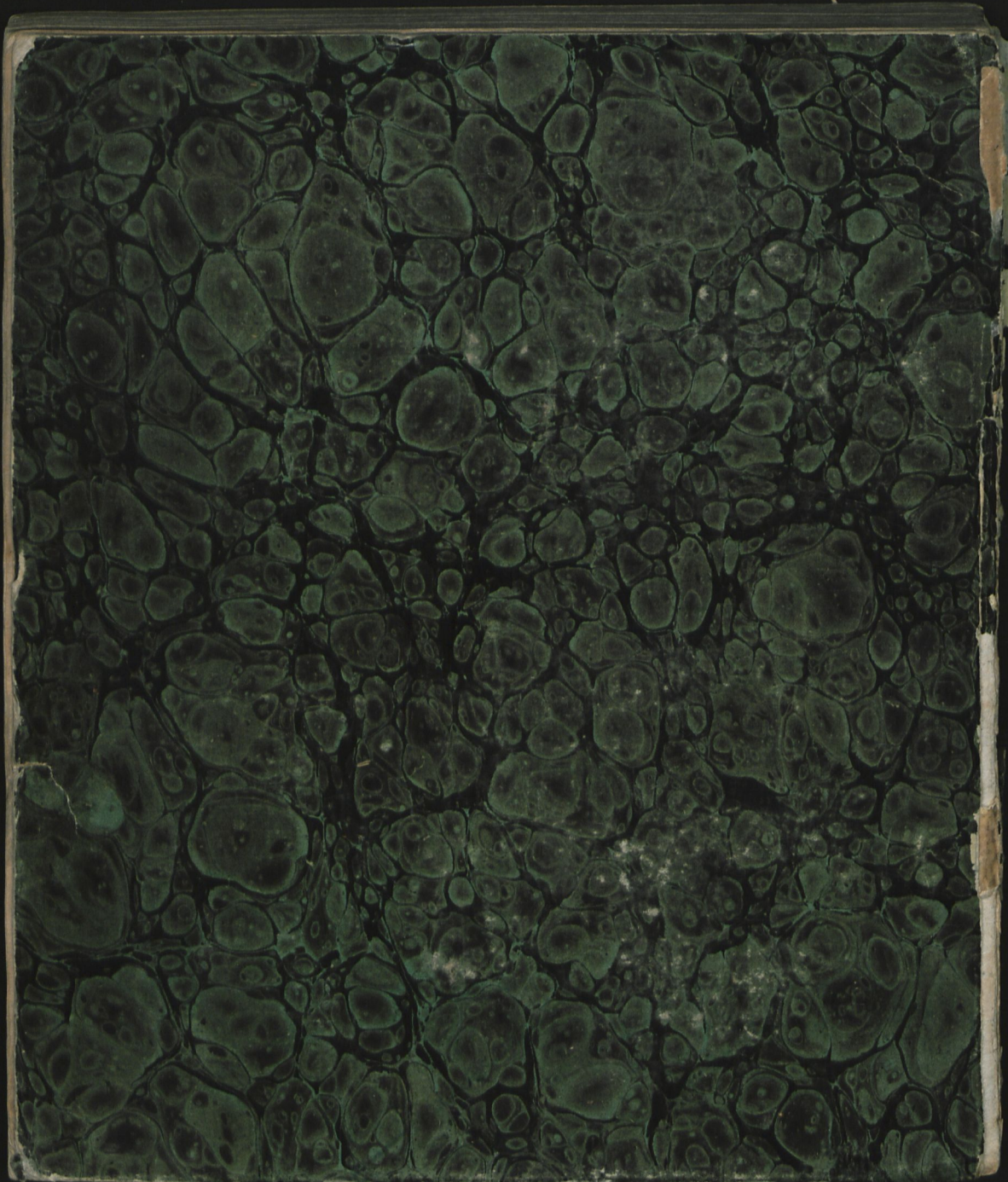
007 412 312

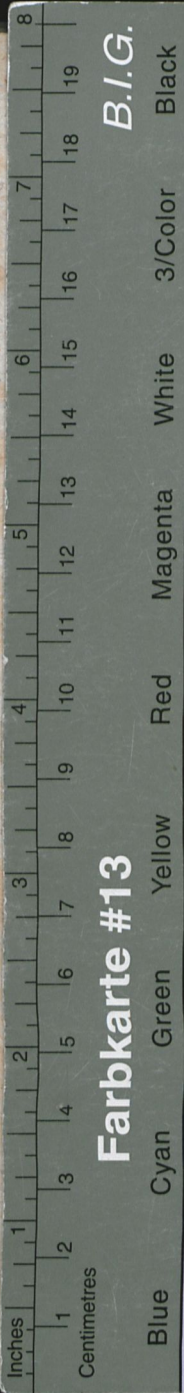
3

h. t.

Farbkarte #13

B.I.G.

LECTOR
 A E L I P S I E N S I S
 N A T A L I T I A
 O S T R I I E S V C H R I S T I

E C E M B R I S A . R . S . c l o l d c c c x c v i i
 E A N N I V E R S A R I A

I N
 P A V L I N A

R E C O L E N D A M
 I N D I C I T

*esiae culpa corruptae per Platonicas sententias
 Theologiae liberandis
 mmentatio V.*

